

ANTALYA KALEİÇİ HALIHAN KOLEKSİYONU HEYBE DOKUMALARI***ANTALYA KALEİCI HALIHAN COLLECTION SADDLEBAG WEAVINGS****Mehmet Ali Eroğlu******Öz**

Antalya'nın tarihi ve turistik özelliklerini yansıtan ve en eski yerleşim bölgelerinden birisi de Kaleiçi'dir. Özellikle turistlerin uğrak yeri olan Kaleiçi, eğlence mekanları ve hediyelik eşya mağazalarının bulunduğu bir bölgedir. Çalışmaya konu olan Halıhan A.Ş. adındaki Hakan Tazecan' a ait iş yeri de bu mağazalardan biridir.

Bu çalışma kapsamında Antalya Kaleiçi'nde halı kilim heybe satışı yapan mağazalardan birisi olan Halıhan A.Ş. sahibi Hakan Tazecan ile görüşülerek bilgiler alınmıştır. Halıhan koleksiyonunda bulunan heybe dokumaları; desen, renk ve kompozisyon özellikleri incelenerek kataloglanmıştır. Konuyla ilgili olarak alınan bilgiler, literatür bilgileriyle desteklenerek çalışmanın ilgili bölümlerinde açıklanmıştır.

Dokuma kültürümüzü yansıtan sayısız örnekler bilinçsiz bir şekilde, ticari kaygılar güdülerek, turistlere satılmaktadır. Bu satışlarla; ekonomik kazanç elde edildiği düşünülmesine rağmen, kültürel değerlerin kaybına sebebiyet verilmektedir. Bu ve benzeri çalışmalarla Anadolu dokuma kültürünü yansıtan örnekler, en azından kataloglanarak belgelenmiş olacaktır. Bize ait olan bu değerlerin incelenerek kataloglanması, gelecek kuşaklara kültürümüz hakkındaki bilgilerin aktarılması hususunda büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaleiçi, Halıhan, Heybe, Dokuma, Yörük

Abstract

Kaleiçi is one of the oldest settlements reflecting the historical and tourist features of Antalya. Kaleiçi is mainly visited by tourists and is a region with entertainment facilities and souvenir stores. The subject of the study, Halıhan A.Ş. Hakan Tazecan's workplace, named after him, is one of these stores.

In this study, Halıhan A.Ş., one of the stores selling carpets and saddle bags in Antalya Kaleiçi, was investigated. The information was obtained through an interview with the owner, Hakan Tazecan. Saddlebags from Halıhan collection; patterns, colors and compositional features were studied and cataloged. The information obtained on this subject is explained in the relevant sections of the study and supported by references.

Numerous examples reflecting our weaving culture are unknowingly sold to tourists for commercial reasons. Although it is believed that there is an economic gain from these sales, cultural values are lost as a result. With this and similar studies, examples of Anatolian weaving culture are at least cataloged and documented. Analyzing and cataloging these values that belong to us is of great importance for passing on information about our culture to future generations.

Keywords: Kaleiçi, Halıhan, Saddlebag, Weaving, Yörük

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 15.11.2022- Kabul tarihi: 12.12.2022.

*Bu çalışma 2011-2016 yılları arasında, Antalya-Kaleiçi bölgesinde yapılan incelemeler kapsamında düzenlenmiştir.

**Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, mehmetalieroglu@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5576-9333>.

1. Giriş

Antalya Kaleiçi bölgesi Antalya'nın en eski yerleşim yerlerinden olup günümüzde eğlence mekanlarının ve turistlere yönelik hediyelik eşyaların alınıp satıldığı bir merkez konumundadır. Kaleiçi bölgesinde Türkiye'nin birçok bölgesinden satın alma yolu ile temin edilen dokuma örnekleri yer almaktadır. Bu dokuma örneklerinin satışı yapıldığı gibi koleksiyonerler tarafından da arşivlenmektedir.

Bu çalışmayla Kaleiçi Halıhan A.Ş. koleksiyonuna ait dokumalardan olan heybe dokumaları; desen, renk ve kompozisyon yönünden incelenerek, tespit edilen bulguların kataloglanması amaçlanmaktadır. Araştırmada yöntem olarak; literatür taraması ve alan araştırması yöntemi kullanılmış ve çalışma Kaleiçi Halıhan A.Ş. koleksiyonu heybe dokumaları ile sınırlandırılmıştır.

Konuyla ilgili olarak 2011-2016 yılları arasında Kaleiçi bölgesinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma esnasında; 7 farklı halı, kilim ve el dokuma satış mağazasında incelemeler yapılarak, bu mağazalarda test edilen halı, kilim, cicim, zili, sumak, çuval, heybe, torba, iteği (sofra bezi dokuma) dokumaları fotoğraflanarak, kaynak kişilerden bilgiler alınmıştır. Alan araştırmasının yapıldığı Kaleiçi Halıhan mağazasında koleksiyon olarak saklanan örneklerden 10 adet heybe örneği bu çalışmada yer almaktadır.

İncelenen heybe örneklerin farklı yörelere ait olduğu tespit edilmiştir. İşletme sahibi ve Halıhan koleksiyoneri Hakan Tazecan; Aksaray, Anamur, Ayvacık, Balıkesir, Bergama, Denizli, Döşemealtı, Elmalı, Isparta, Kars, Konya, Niğde/Ortaköy, Silifke, Sivas yörelerine ait heybe dokumalarını toplayarak bir kısmını koleksiyon olarak muhafaza ettiğini, bir kısmını da sattığını ifade etmiştir. Kaynak kişi Hakan Tazecan desen ve renklerini beğendiği bu heybe dokumalarını arşivlediği fakat gerekli görüldüğü takdirde bu dokumaları satabileceği bilgisini de aktarmıştır (Tazecan, 2014).

2. Antalya ve Kaleiçi Tarihi

Antalya; II. Attalos tarafından kurulan ve "Attalos Yurdu" anlamına gelmektedir. M.Ö. 77'de Komutan Servilius Isauricus tarafından Roma'nın hakimiyetine geçtikten sonra "Attelia"

olarak isimlendirilmiştir. Zaman içinde “Atalı” ya da “Adalya” olarak da anılmıştır. Günümüzde ise “Antalya” ismi ile anılmaktadır.

Bizansların hâkimiyetindeyken, 1207’de Selçuklular tarafından Türklerin hâkimiyetine geçti. Bizans egemenliğinde piskoposluk merkezi olarak görülen Attaleia, Türklerin egemenliğine girdikten sonra gelişme göstererek, bugünkü yapılarının temeli atılmıştır. Antik yerleşkenin üzerine kurulan modern şehirden, günümüze kadar gelen çok az antik çağ kalıntısı vardır. Eski liman olarak bilinen liman mendireğinin bir bölümü ve limanı çevreleyen surlar bu kalıntılardan biridir. Hadrian Kapısı, eski görkemiyle antik çağı günümüzde de yansıtan eserlerden biridir. (Antalya Tarihi, 2022)

Evliya Çelebi’ye göre; bu kalıntıların bulunduğu Kaleiçi’nin iç kısmında, dört mahalle ve üç bin ev bulunurken, dış kısmında ise 24 mahalle bulunmaktadır.

Kaleiçi; bir kısmı sağlam kalmış, at nalı şeklinde içeriden ve dışarıdan surlarla çevrilidir. Surların 80 burcu vardır. Surların içinde kalan bölümde, çatıları kiremitten oluşan 3.000’e yakın ev bulunmaktadır. Bu evlerin kendilerine özgü yapıları mimari tarihleri hakkında bilgi vermekle kalmayıp bölgenin gelenek, göreneklerini ve yaşam tarzlarını yansıtmaktadır.

Bölge; 1972 yılında “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” tarafından “SİT bölgesi” olarak koruma altına alınmıştır. Aynı zamanda Turizm bakanlığının da “Antalya-Kaleiçi Kompleksi” olarak başlattığı restorasyon çalışması sayesinde, bu yapıların günümüze kadar korunarak gelmesi sağlanmıştır.

Kaleiçi; otelleri, restoranları ve belirli dönemlerde yapılan toplumsal etkinlikleri ile günümüzde bir eğlence merkezi haline gelmiştir. İçerisinde bulunan, bölgenin tarihini yansıtan sanat eserlerinin satışını yapan iş yerleri sayesinde de bir kültür ve ekonomi merkezi olmuştur. (Antalya Tarihi, 2022)

3. Kaleiçi Halıhan A.Ş. Halı ve Kilim mağazası

Antalya Kaleiçi’nde faaliyet gösteren pek çok halı-kilim mağazası mevcuttur. Bu mağazalardan biri olan Halıhan A.Ş. (Görsel 1) bünyesinde çok sayıda dokuma örnekleri yer almaktadır.

1962 Edirne doğumlu olan, Halıhan sahibi Hakan Tazecan, Anadolu lisesi mezunudur. 1984 yılında Selçuk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun olmuştur. 1988 yılında yüksek lisansını Selçuk Üniversitesi'nde tamamlamış olup, 2002 yılında Azerbaycan Sumgayit üniversitesinde doktorasını tamamladığı bilgisini aktarmıştır.

2013-2016 yılları arasında Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nde, ders ücreti karşılığında Sanat Tarihi derslerini yürütmüştür.

Konu ile ilgili olarak konuştuğumuz Hakan Tazecan; Halıhan A.Ş.'yi 1992 yılında kurduğunu anlatmıştır. Selçuk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nü okurken, halı-kilim ve el dokumaları ile tanıştığını ve ilgisinin o dönem başladığını söylemiştir (Tazecan, 2014).

Tazecan; Anadolu'nun her tarafından dokuma ürünleri topladığını, beğendiği dokumaları arşivlediğini, büyük bir bölümünü de turistlere sattığını ifade etmiştir. Öğrencilik yıllarında Konya'da Tellal Pazarında mezatların olduğunu, bu mezatlara katılarak koleksiyonerlik ve el dokumalarını toplanma alışkanlığını kazandığını söylemiştir (Tazecan, 2014).

Topladığı ürünlerden doğal boyalı ve ince kaliteli olanları sıklıkla tercih ettiğini, turistlerinde bu kriterlere daha çok dikkat ederek ürün satın aldığını söylemiştir. Mağazadaki ürünlerinin Amerika'dan Afrika'ya ve birçok Avrupa ülkesine satışını yaptığını beyan etmiştir (Tazecan, 2014).

Halıhan A.Ş., Kaleiçi bölgesinde, Barbaros mahallesi Hesapçı sokak No:12 adresinde yer alan iki katlı ahşap bir yapı olup, 13 odası olan eski bir konaktır. Tüm odalarda çok sayıda dokuma örneklerinin yanı sıra, Anadolu kültürünü yansıtan çeşitli kullanım eşyaları ve etnografik eşyalar yer almaktadır. Aynı zamanda Orta Asya ve Uzak Doğu kökenli hediyelik ve dekoratif ürünlere de rastlanmıştır.

Halıhan A.Ş. bünyesinde bulunan ürünler değişkenlik gösteren bir fiyat aralığındadır. Her bütçeye göre çeşitli fiyatlarda ürünler bulunmaktadır.

Görsel 1: Kaleiçi Halihan A.Ş. Dış Görünüm (Eroğlu, 2014)

4. Heybe Dokumaları

Heybe; Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “At, eşek binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, öteberi koymaya yarayan kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba” olarak tanımlanmaktadır (Ağakay, 1982).

“Ekseriyetle binek hayvanlarda, eşya taşımakta kullanılır. Binicinin yanında götürmesi gereken eşyaların konduğu bir dokuma taşıma eşyasıdır. İngilizce "saddel bag" yani eyer çantası, yine Almanca "sattel-Ttasche" aynı anlamda kullanılır. Heybede iki torba bulunur ve bu iki torba birbirine dokuma parçası ile bağlanmıştır. Heybede bulunan torbalara "heybe gözü", aradaki bağlantı kısmına da "heybe ağı" denir. Heybe'nin ağı ve gözleri bütün dokunur. Yani her biri ayrı ayrı dokunup dikilmez. Heybe ölçüleri belirtilirken, tüm dokumanın eni bir sayı olarak verilir.” (Atlıhan, 1999)

Anadolu’da bulunan çuval dokumaları gibi, heybe dokumaları da malzeme taşımak amacı ile kullanılmaktadır. Bazı heybe dokumalarının ortalarında yarık/yırtık yer almaktadır. İnsanlar tarafından kullanılan bu heybe türleri; su, tohum, tuz gibi malzemelerin taşınması amacı ile kullanılmaktadır. İnsan ve yük hayvanının taşıdığı heybe ebatları farklıdır. Ayrıca eşek ile at için üretilen heybe türleri ile, deve için kullanılan heybe türlerinin ebatları da birbirinden farklıdır. Yük hayvanları için kullanılan heybelere, “terk heybesi” de denilmektedir. Özellikle göç ederken kullanılır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan örneklerde de görülebileceği gibi heybelerde yün ve kıl dokumanın ağırlıkta olduğu söylenebilir. Farklı büyüklüklerde halı veya kilim şeklinde heybelere rastlanabilmektedir. Farklı tekniklerde dokunmuş olabilirler. Bu farklılıkların oluşmasında, ele aldığımız örneklerde de görülebileceği gibi farklı yöresel özellikler etkilidir.

5. Heybelerin Teknik, Malzeme, Desen ve Motif Özellikleri

Anadolu'nun birçok yöresinde sıklıkla kullanımına rastlanan heybe dokumalarının, desen, motif ve renkleri birbirinden farklıdır. Genellikle geometrik motifler kullanılmakta olup, yapılan incelemelerde ağırlıklı olarak düz dokuma tekniği ile dokunmuş heybe örneklerine rastlanmıştır. Yük hayvanları için kullanılan heybe dokumalarının dayanıklılığının artması ve yıpranmaları engellemek için deri malzeme ile dokumanın birleştirildiği örneklere de rastlanmıştır.

Heybe dokumaları; yün, kıl ve pamuk malzemedan dokunmaktadır. Bu çalışmada incelenen heybe örneklerinin büyük bir çoğunluğu yün ve kıl malzemedan dokunmuştur. Heybeler, tek parça dokunup heybe gözü denilen bölümler dikilerek oluşturulur. Heybe dokumalarında; halı, kilim, cicim, zili ve sumak dokuma teknikleri kullanılmaktadır. Genellikle heybe gözleri desenli, arka kısımları az desenli ya da desensiz dokunmaktadırlar. Heybe gözleri; 40 cm., 50 cm. ve 60 cm. civarındadır. Heybe ebatları ise farklılık göstermektedir. Boyutları; en: 50 cm., heybe gözü: 50-55 cm., boy ise 140-160 cm. arasında ölçülerdedir. Kullanım durumuna göre omuza atılan ya da boyundan geçirilen heybe türleri bulunmaktadır.

Anadolu dokuma kültüründeki birçok desen ve motiflere heybelerde de rastlanmaktadır. Halıhan A.Ş.' de incelenen heybe dokumalarında rastlanan motifler arasında; pıtrak, küpe, bereket, koç boynuzu, saç bağı, çengel, eğrice, hayat ağacı, tarak, yıldız, eli belinde ve su yolu motifleri bulunmaktadır.

Heybelerin atkısında ve çözüşünde sıklıkla yün ve el eğirmesi iplikler kullanılmaktadır.

6. Halihan A.Ş. Koleksiyonunda Bulunan Heybe Dokumaları

Görsel 2. Heybe Örneği 1, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 1. Heybe Örneği 1, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge		Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi		2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			İplik Numarası
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	
58	138	56	Kıl	Kıl	Yün	El Eğirmesi
Kullanılan Renk Çeşitleri			Dokumada Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi	
Pembe, yeşil, mavi, beyaz, kırmızı ve sarı			Cicim		Hakan TAZECAN	

Genel Açıklama: Bu heybe örneğinin ise; atkısı ve çözgüsü kıl, desen ipliği ise yündür. Heybe gözünün tamamında baklava ya da göz motifi denilen motif uygulaması, heybe gözünün başlangıç ve bitiş kısımlarında ise yatay halde sıralanmış altı adet saçbağı motifi, heybe gözünün tamamını saracak şekilde düzenlenmiş zikzakların uygulandığı kompozisyon düzenlemesi karşımıza çıkmaktadır. Heybe gözleri pamuk iplikle dikilmiş olan dokuma örneğinin arkası ve orta kısmı desensiz olarak dokunmuştur. Pıtrak, saçbağı ve su yolu motifleri kullanılmıştır. Cicim dokuma tekniği ile dokunmuştur (Görsel 2).

Görsel 3. Heybe Örneği 2, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 2. Heybe Örneği 2, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
51	132	50	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi	
Sarı, Beyaz, Turkuaz, Kırmızı, Lacivert ve Siyah			Zili		Hakan TAZECAN	

Genel Açıklama: Bu heybe örneği; zili dokuma tekniği ile dokunmuş olup, heybe gözlerinin başlangıç yerleri belirli ölçüde desensiz bırakılmıştır. Heybe gözünün desenli başlangıç ve bitiminde 10'ar adet yan yana sıralanacak şekilde saçbağı motifi kullanılmıştır. Heybe gözünün her iki tarafında "S" çengel motifini andıracak şekilde dikey motif kullanımı görülmektedir. İç zeminde ise altıgen zemin içerisine yıldız motifi kullanılarak kompozisyon tamamlanmıştır. Dokumada kullanılan desen iplikleri ile heybenin kenarları dikilmiş olup arka kısmı desensiz ve kıl malzemeden dokunmuştur (Görsel 3).

Ön Görünüm

Arka Görünüm

Yüzey Alan Şeması ve Motifler

Görsel 4. Heybe Örneği 3, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 3. Heybe Örneği 3, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
57	131	52	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi	
Kırmızı, Yeşil, Turuncu ve Beyaz			Cicim		Hakan TAZECAN	

Genel Açıklama: Taşıma amaçlı kullanılan bir heybe dokumasıdır. Taşıma amaçlı kullanıldığını orta kısmında bulunan yırtıktan ve dokuma boyunun diğer dokumalara göre daha kısa olmasından anlamaktayız. Tüm yüzeyin farklı motif kompozisyonları ile işlendiği güzel bir heybe örneğidir. Siyah kıl zemin üzerine; göz, pıtrak, gözlü pıtrak, saçbağı motifleri simetrik bir şekilde uygulanmıştır. Diğer heybe dokumalardan farkı ise heybe gözleri hariç kalan kısımların da desenli olmasıdır. Genellikle heybe dokumalarında sadece heybe gözlerinde desen uygulaması görülürken bu dokumanın tamamında tüm yüzeyi kaplayacak şekilde motif ve kompozisyon uygulaması karşımıza çıkmaktadır (Görsel 4).

Ön Görünüm

Arka Görünüm

Yüzey Alan Şeması ve Motifler

Görsel 5. Heybe Örneği 4, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 4. Heybe Örneği 4, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
54	142	54	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri				Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi
Sarı, Turuncu, Yeşil, Mavi, Kırmızı, Beyaz ve Kahverengi				Cicim		Hakan TAZECAN

Genel Açıklama: Arkası desensiz kıl dokuma heybe örneğinde bulunan heybe gözlerinin tamamında baklava dilimini andıran simetrik bir yüzey alan bölünmesi uygulanarak, bu alanlara tüm heybe gözlerini dolduracak şekilde göz motifi kullanılmıştır. Özellikle Toros dağlarının Konya-Antalya kesiminde yaşayan Sarıkeçili Yörükleri tarafından dört göz Isparta, Burdur ve Afyonkarahisar civarındaki “bülüç gözü” olarak adlandırılan bir motif uygulaması görülmektedir. Bülüç; yörede civiv ile tavuk arasındaki yaş grubunda bulunan tavuklara denmektedir. Diğer dokuma örneklerinde olduğu gibi desen başlangıç kısmı 5-7 cm boş bırakıldıktan sonra saç bağı motifi ile desenlendirme başlamıştır (Görsel 5).

Ön Görünüm

Arka Görünüm

Yüzey Alan Şeması ve Motifler

Görsel 6. Heybe Örneği 5, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 5. Heybe Örneği 5, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
55	129	48	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi	
Kırmızı, Mavi, Turuncu, Mavi, Beyaz			Kilim ve Cicim		Hakan TAZECAN	

Genel Açıklama: Bu dokuma örneği de taşıma amaçlı kullanılan heybe dokumalarındandır. Renk ve kompozisyon tarzı diğer dokumalara göre oldukça farklı olan bir dokuma örneğidir. Heybenin omuz kısmında kalan yerlere hayat ağacı motifi uygulanmıştır. Heybe gözlerinin bulunduğu alanlardaki desen/motif isimleri bilinmemektedir. Konu ile ilgili kaynak kişi Hakan Tazecan'da desenleme hakkında bilgi sahibi olmadığını beyan etmiştir. Dokumanın muhtelif yerlerinde; göz, çengel ve su yolu motiflerinden oluşan kompozisyon uygulanmıştır. Zemini kıl malzemedenden dokunmuş olan bu dokumanın desen iplikleri yündür. Heybe kenarları ve alt kısımları, dokuma zeminde kullanılan iplik renklerinden oluşan püsküller ile süslenmiştir (Görsel 6).

Görsel 7. Heybe Örneği 6, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 6. Heybe Örneği 6, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri		
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği
57	133	50	Kıl	Kıl	Yün
Kullanılan Renk Çeşitleri				Kullanılan Teknik	Kaynak Kişi
Kırmızı, Beyaz, Turuncu, Mavi, Yeşil, Siyah ve Beyaz				Cicim	Hakan TAZECAN

Genel Açıklama: Atkı ve çözgü ipliği kıl olan bu heybede, desen ipliği olarak yün kullanıldığı görülmektedir. Ortası yarık, taşıma amaçlı kullanılan bu heybe dokuma örneğinde; yüzeyde belirli bir düzen içerisinde birleştirilmemiş çengel, pıtrak, küpe, göz ve su yolu motifleri kullanılmıştır. Heybe gözleri ve diğer alanlar desenlidir. İlk bakıldığında her ne kadar düzensiz bir kompozisyon görülse de detaylı incelendiğinde; dokuyucunun, motifler yan yana gelecek şekilde altlı üstlü bir kompozisyon düzeni sağladığı görülmektedir (Görsel 7).

Görsel 8. Heybe Örneği 7, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 7. Heybe Örneği 7, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
57	164	60	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi	
Yeşil, Sarı, Kırmızı, Turuncu, Beyaz, Siyah			Heybe Gözü Sumak Ortası Cicim		Hakan TAZECAN	

Genel Açıklama: Heybe gözlerinin başlangıç ve bitiş kısımları küpe motifi ile süslenmiş olup diğer alanlarda inceli kalınlı su yolu motifleri ve bu motiflerin içinde de altı adet dikdörtgenden oluşan yüzey bölünmesi içerisine koç boynuzu ve bereket motifini andıran kompozisyon uygulaması yapılmıştır. Heybenin orta kısmında bulunan yarığın iki tarafını kaplayan bölümlerin başlangıç ve bitişlerinde dikey olarak göz motifleri kullanılmıştır. Göz motiflerinin içinde kalan geniş alanlardan, sağ tarafta olanda; ortada beyaz, alt ve üst tarafında kırmızı tarak motifi kullanılırken, sol tarafta olanda ise; ortada kırmızı, alt ve üst bölümlerde beyaz iplikler ile dokunmuş tarak motifi gözlemlenmektedir (Görsel 8).

Ön Görünüm

Arka Görünüm

Yüzey Alan Şeması ve Motifler

Görsel 9. Heybe Örneği 8, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 8. Heybe Örneği 8, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
54	145	54	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik		Kaynak Kişi	
Sarı, Kırmızı, Turuncu, Mavi, Kahverengi, Beyaz			Heybe Gözü Sumak-Halı, Ortası Cicim		Hakan TAZECAN	

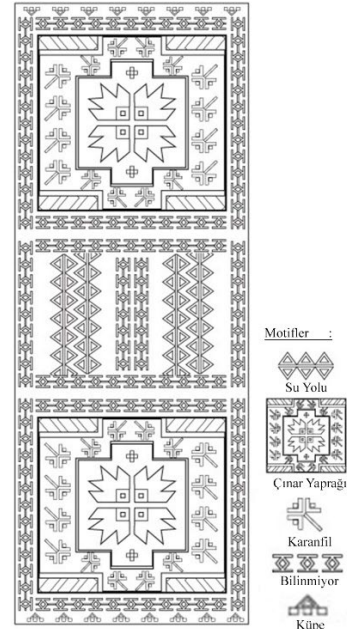
Genel Açıklama: Üç farklı dokuma tekniğinin uygulandığı, bitkisel ve geometrik motiflerin bir arada kullanıldığı bir dokuma örneğidir. Heybe gözlerinde bulunan kırmızı zemin içerisinde 9 adet yıldız motifi ters sumak dokuma tekniği ile dokunmuş olup, yıldız motiflerinin etrafında kalan alanlarda kısa havlı olarak çiçek motifi tüm yüzeyi çevreleyen biçimde uygulanmıştır. Heybe gözlerinin başlangıç ve bitişinde pıtrak motifi kullanılmıştır. Dokumanın orta kısmında cicim tekniğiyle, heybe gözlerinde kullanılan renklerden oluşan pıtrak motifleri kullanılmıştır. Kullanıma bağlı yer yer yıpranmalar ve iplik çürümleri göze çarpmaktadır (Görsel 9).

Ön Görünüm

Arka Görünüm

Yüzey Alan Şeması ve Motifler

Görsel 10. Heybe Örneği 9, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 9. Heybe Örneği 9, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
51	142	52	Yün	Yün	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik			Kaynak Kişi
Kırmızı, Mavi, Pembe, Turuncu, Kahverengi ve Siyah			Heybe Gözü Zili, Ortası Cicim			Hakan TAZECAN

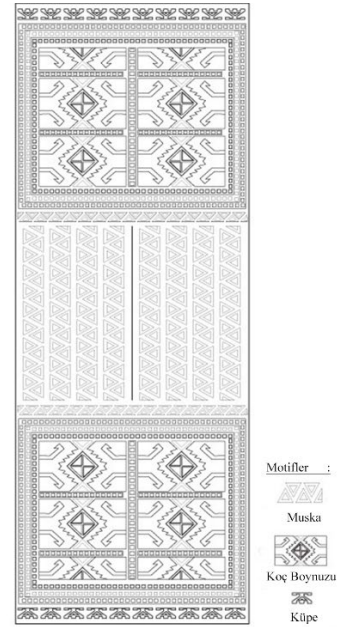
Genel Açıklama: Orta kısmı cicim tekniği ile dokunmuş olan bu dokuma örneğinde; heybe gözleri zili dokuma tekniğinde, ortada büyük bir alanda çınar yaprağını andıran bir motif, bu motifin etrafında ise stilize edilmiş geometrik formdaki karanfil motifi ile kompozisyon tamamlanmıştır. Kullanıma bağlı olarak yer yer renklerde solma ve kasmalar gözlenmektedir (Görsel 10).

Ön Görünüm

Arka Görünüm

Yüzey Alan Şeması ve Motifler

Görsel 11. Heybe Örneği 10, 2014, Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi (Eroğlu, 2014b)

Tablo 10. Heybe Örneği 10, Analiz Tablosu

Örneğin Türü	Tespit Edildiği Bölge	Araştırma Tarihi	Dokuyucusu	Dokumanın Hammaddesi	İplik Büküm Çeşidi	
Heybe	Antalya/Muratpaşa/Kaleiçi	2014	Bilinmiyor	Yün / Kıl	S Büküm	
Boyutlar (cm)			Kullanılan İplik Cinsleri			
En	Boy	Heybe Gözü	Çözüğü	Atkısı	Desen İpliği	İplik Numarası
57	154	59	Kıl	Kıl	Yün	
Kullanılan Renk Çeşitleri			Kullanılan Teknik			Kaynak Kişi
Kırmızı, Yeşil, Turuncu, Mavi, Mor, Beyaz ve Siyah			Heybe Gözü Sumak, Ortası Cicim			

Genel Açıklama: Kıl malzemenin ağırlıklı olduğu bu heybe dokuma örneği de insanlar tarafından taşınma amaçlı kullanılan heybe dokuma örneklerindedir. Omuz heybesi olarak da adlandırılmaktadır. İnsanlar tarafından kullanıldığını gösteren en önemli kısım; baş kısmının girebileceği bir yarığın bırakılmasıdır. Dokumada simetrik bir kompozisyon uygulanmasına rağmen renklerde kendi içerisinde ters simetri kullanılmıştır. Her bir heybe gözünde 4 adet bulunan dikdörtgen alanların ilk sıralarında yeşil renkler solda, kırmızı renkler sağdayken; ikinci sırada bulunan dikdörtgenlerde yeşil renkler sağda, kırmızı renkler ise solda gözlemlenmektedir (Görsel 11).

7. Sonuç

Dokumalar, Anadolu el sanatları kültürünün önemli örneklerindedir. Özellikle yörük yaşamında dokuma üretimi ve kullanımı çok yaygındır. Dokumacılık; konar göçer yaşantıda adeta yörük kadını tarafından bir uğraş, bir meslek haline getirilmiştir. Yörük kadını; hayvanın etinden, sütünden, yününden ve kılından yararlanmasını bilir. Sütünden yağ ve peynir yaparak ekonomik değer kazandırır. Koyunun yünlerini, keçinin kıllarını eğirerek ipe dönüştürür. Dönüştürdüğü bu ipleri ilmek ilmek işleyerek yer yaygısı, heybe, torba ve çuvalını dokur. Konar göçer halde yaşamlarını idame ettiren yörükler sürekli olarak bir yerden bir yere hareket halindedirler. Bu hareketlilik esnasında dokudukları heybeleri kullanarak; develer, at ve eşeklerle zaman zaman da insanlar ile yük taşırlar.

Taşıma ve taşınma amaçlı olarak kullanılan heybeler kullanıma bağlı olarak çabuk yıpranmaktadır ve eski örnekler günümüze nadiren ulaşabilmektedir.

Bu çalışmada; turizmin başkenti olan Antalya ve Antalya'nın en eski yerleşim yerlerinden olan Kaleiçi bölgesinde bulunan halı-kilim mağazalarından birisi olan Halıhan A.Ş. bünyesindeki Hakan Tazecan'a ait heybe dokumalar incelenmiştir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde de belirtildiği üzere, Kaleiçi; el dokuma ürünlerinin Anadolu'nun farklı yerlerinden satın alınma yolu ile getirildiği ve satışının yapıldığı bir bölgedir.

Halıhan koleksiyonundaki dokumalardan 10 adet heybe dokuma örneği; desen, renk, teknik ve kompozisyon açısından incelenerek kataloglanmıştır.

Kaynakça

Ağakay, M. A. (1982). Türkçe Sözlük (6. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atlıhan, Ş. (1999). "Batı Anadolu'da Yaşayan Yörüklerin Heybe ve Torba Dokumaları". *Erdem Dergisi*, Sayı 28, s.35-42.

Tazecan, H., (2014). Hakan Tazecan ile Halihan A.Ş.'de yapılan sözlü görüşme, Antalya: 2014

İnternet Kaynakları

Antalya Tarihi, <http://www.antalya.gov.tr/antalya-tarihi>, Erişim Tarihi: 11 Eylül 2022

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Eroğlu, M. A., "Halihan A.Ş. Mağazası Dış Cephe Fotoğrafı", Fotoğraf Çekimi, 2014

Görsel 2. – 11. Eroğlu, M. A., "Halihan A.Ş. Mağazası Heybe Örnekleri", Fotoğraf Çekimi ve Yeniden Modelleme, 2014b

Kaynak Kişi Bilgileri:

Adı Soyadı	: Hakan TAZECAN
Doğum Yeri-Yılı	: Edirne – 1962
Ölümü	: Antalya – 2021
Cinsiyeti	: Erkek
Öğrenim Durumu	: Üniversite Mezunu
Mesleği	: Antikacı / Koleksiyoner
Görüşmenin Yapıldığı Tarih	: 2014